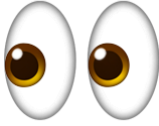

Apuntamentos de

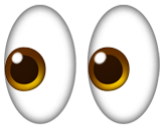
Lingua Galega

OS PRONOMES

NON PODEMOS CONFUNDIR DETERMINANTES, ADXECTIVOS E PRONOMES.

- ✂ **Poden ser DETERMINANTES ou PRONOMES:** os demostrativos, posesivos, indefinidos, numerais, interrtogativos e exclamativos.
- ✂ **Poden ser DETERMINANTES, ADXECTIVOS OU PRONOMES:** os demostrativos, posesivos, indefinidos e numerais.

COMO DISTINGUIR DETERMINANTES, ADXECTIVOS E PRONOMES

- ✂ Son **DETERMINANTES:** se acompañan a un nome (ou palabra que actúe como un nome) e van antes deste.
↳ Ex.: **Algunha** casa será a de Xan.
- ✂ Son **ADXECTIVOS:** se acompañan a un nome (ou palabra que actúe como un nome) e van despois deste.
↳ Ex.: Non vin a nena **ninguna**.
- ✂ Son **PRONOMES:**
↳ Ex.: Non quero **ningunha**.

Neste tema imos ver que diferenza existe entre eles.

1. DEFINICIÓN

Un pronome é un tipo de palabra que substitúe a un nome ou ao seu conxunto

(“María”, “a casa”, “os fillos de Xan”).

É unha palabra variable en número (1ª, 2ª, e 3ª) e persoa (singular e plural).

2. TIPOS DE PRONOMES

2.1. PRONOMES TÓNICOS

2.1.1. Pronomes demostrativos

 FORMAS:

O paradigma dos pronomes demostrativos establécese como segue:

PROX.	NÚM.	MASC.	FEM
I	SG.	este	esta
	PL.	estes	estas
II	SG.	ese	esa
	PL.	eses	esas
III	SG.	aquel	aquela
	PL.	aqueles	aquelas

✂ CONTRACCIÓNS

- Coas preposicións.

	PROX.	NÚM.	MASC.	FEM
EN	I	SG.	neste	nesta
		PL.	nestes	nestas
	II	SG.	nese	nesa
		PL.	neses	neas
	III	SG.	naquel	naquela
		PL.	naqueles	naquelas
DE	I	SG.	deste	desta
		PL.	destes	destas
	II	SG.	dese	desa
		PL.	deses	desas
	III	SG.	daquel	daquela
		PL.	daqueles	daquelas

✂ FUNCÍONS DO DEMOSTRATIVO.

- **Determinante:** acompañan a un substantivo e sitúanse antes do substantivo.

Aquela música.

Estes lapis.

- **Adxectivo:** acompañan a un substantivo e sitúanse despois deste.

A música *aquela*.

Os lapis *aqueles*.

- **Pronome:** non acompañan senón que substitúen o substantivo.

Este é o que procurabamos.

Esta é a boa.

As formas neutras **iso/**, **isto/aquilo** **SEMPRE** son pronomes.

Iso non me gusta nada.

Aquilo era mentira.

2.1.2. Pronomes posesivos

Os posesivos indican posesión, propiedade, ou pertenza.

✂ **FORMAS.**

	un posuídor				varios posuídores			
	masculino		feminino		masculino		feminino	
	Sing.	Plur.	Sing.	Plur.	Sing.	Plur.	Sing.	Plur.
1ª persoa	meu	meus	miña	miñas	noso	nosos	nosa	nosas
2ª persoa	teu	teus	túa	túas	voso	vosos	vosa	vosas
3ª persoa	seu	seus	súa	súas	seu	seus	súa	súas

✂ **CONTRACCIÓN DOS POSESIVOS CO INDEFINIDO “CADA”.**

Empréganse para lle adxudicar un obxecto a cada persoa, dentro dun grupo, ou cando se quere distribuír un número igual ou semellante de obxectos a varias persoas.

	SEU	SÚA	SEUS	SÚAS
CADA	cadanseu	cadansúa	cadanseus	cadansúas

✎ PRONOMES ANALÍTICOS POSESIVOS.

		POSESIVOS ANALÍTICOS
1ª persoa sg		De meu
2º persoa sg	Non cortés	De teu
	cortés	De seu
3 persoa sg		De seu
1ª persoa pl		De noso
2º persoa pl	Non cortés	De voso
	Cortés	De seu
3 persoa pl		De seu

✎ FUNCÍONS DOS POSESIVOS.

- **Determinantes:** acompañan a un substantivo e sitúanse antes do substantivo.

Meu pai comproume un coche. O meu reloxo non funciona.

DET

DET + ADX

- **Adxectivos:** son os que acompañan a un substantivo e sitúanse despois deste.

O meu lapis

A casa nosa

DET+ADX

ADX

- **Pronomes:** non acompañan a ningún substantivo, senón que o substitúen.

Esta casa é nosa

-Iso é meu

PRON

PRON

2.1.3. Pronomes indefinidos

FUNCÍONS.

- **Determinantes:** acompañan a un substantivo e sitúanse antes do substantivo.

Algúns rapaces xogan ao fútbol tódolos venres.

DET

ADX+art (todos os)

- **Adxectivos:** acompañan a un substantivo e sitúanse despois **deste**.

Teño cartos abondos

ADX

- **Pronomes indefinidos:** non acompañan senón que substitúen o substantivo.

Teño demasiadas no peto (demasiadas moedas)

PRON

FORMAS.

DETERMINANTES	ADXECTIVOS	PRONOMES
algún/s, algunha/s	algún/s, algunha/s	algún/s, algunha/s
ningún/s, ningunha/s	ningún/s, ningunha/s	ningún/s, ningunha/s
moito/a/os/as	moito/a/os/as	moito/a/os/as
pouco/a/os/as	pouco/a/os/as	pouco/a/os/as
todo/a/os/as	todo/a/os/as	todo/a/os/as
varios/as	varios/as	varios/as
demasiado/a/os/as	demasiado/a/os/as	demasiado/a/os/as

bastante/s	bastante/s	bastante/s
outro/a/os/as	outro/a/os/as	outro/a/os/as
mesmo/a/os/as	mesmo/a/os/as	mesmo/a/os/as
entrambos/as	entrambos/as	entrambos/as
ambos/as	ambos/as	ambos/as
calquera	calquera	calquera
certo/a/os/as	certo/a/os/as	certo/a/os/as
tanto/a/os/as	tanto/a/os/as	tanto/a/os/as
tal/es	tal/es	tal/es
Cada		
cadanseu/s, cadansúa/s		cadanseu/s, cadansúa/s
	(/o/a/os/as) demais	(o/a/os/as) demais*
		alguén
		ninguén
		algo
		quenquera
		cadaquen

2.1.4. Pronomes numerais

FUNCIÓNS

- **Determinantes:** acompañan a un substantivo e sitúanse antes do substantivo.

Dous rapaces xogan ao fútbol tódolos venres

DET

Os dous rapaces xogan ao fútbol todos os venres.

DET+ADX.

- **Adxectivos:** son os que acompañan a un substantivo e sitúanse despois deste.

Ocupou o posto segundo

ADX

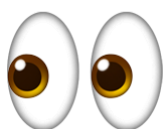
Os dous rapaces van ao colexio xuntos

DET+ADX

- **Pronomes:** non acompañan a ningún substantivo, senón que o substitúen.

Teño dúas no peto (demasiadas moedas).

PRON

TIPOS

Os numerais son os determinantes que acompañan un substantivo e nos indican cantidade exacta (**cardinais**), orde (**ordinais**), fraccións (**partitivos**) ou múltiplos (**múltiplos**).

FORMAS

	Cardinais	Ordinais	Partitivos	Multiplicativos
1	un/unha	primeiro-a		
2	dous/dúas	segundo-a	medio-a	dobre,duplo-a
3	tres	terceiro-a	terzo-a	triplo-a
4	catro	cuarto-a	cuarto-a	cuádruplo-a
5	cinco	quinto-a	quinto-a	quíntuplo-a
6	seis	sexto-a	sexto-a	séxtuplo-a
7	sete	sétimo-a	sétimo-a	séptuplo-a
8	oito	oitavo-a	oitavo-a	óctuplo-a
9	nove	noveno-a	noveno-a / nono-a	nónuplo-a
10	dez	décimo-a	décimo-a	décuplo-a
11	once	undécimo-a	undécimo-a	undécuplo-a
12	doce	duodécimo décimo segundo-a	duodécimo décimo segundo-a	duodécuplo-a
13	trece	décimo terceiro-a	décimo terceiro-a	
14	catorce	décimo cuarto-a	décimo cuarto-a	
15	quince	décimo quinto-a	décimo quinto-a	
16	dezaseis	décimo sexto-a	décimo sexto-a	

17	dezasete	décimo sétimo-a	décimo sétimo-a	
18	dezaioito	décimo oitavo-a	décimo oitavo-a	
19	dezanove	décimo noveno-a	décimo noveno-a	
20	vinte	vixésimo-a	vixésimo-a	
21	vinte e un, vinte e unha	vixésimo primeiro- a	vixésimo primeiro-a	
22	vinte e dous, vinte e dúas	vixésimo segundo- a	vixésimo segundo-a	
27	vinte e sete	décimo sétimo-a	décimo sétimo-a	
29	vinte e nove	vixésimo noveno-a	vixésimo noveno-a	
30	trinta	Trixésimo	Trixésimo-a	
31	trinta e un	trixésimo primeiro	trixésimo primeiro-a	
40	corenta	Cuadraxésimo	Cuadraxésimo-a	
41	corenta e un	cuadraxésimo primeiro	Cuadraxésimo primeiro-a	
50	cincuenta	Quincuaxésimo	Quincuaxésimo-a	
60	sesenta	Sexaxésimo-a	Sexaxésimo-a	
70	setenta	Septuaxésimo-a	Septuaxésimo-a	

80	oitenta	Octoxésimo-a	Octoxésimo-a	
90	noventa	Nonaxésimo-a	Nonaxésimo-a	
100	cen	Centésimo-a	Centésimo-a	céntuplo-a
1000	Mil	Milésimo-a	Milésimo-a	
1000 000	un millón	millonésimo-a	Millonésimo-a	

COLECTIVOS.

Este tipo non foi incluído por funcionar **sempre vai funcionar como substantivo**:

- Par/parella: *un par de ollos.*
- trío: *eles forman un trío para cantar*
- decena/ducia: *merquei unha ducia de ovos*
- cento: *Xosé pesa un cento de quilos*
- centena: *unha centena está composta por cen unidades.*
- milleiro: *Diso fai un milleiro de anos*
- metade: *Quero a metade da mazá*

2.1.5. Pronomes interrogativos e exclamativos.

FUNCÍONS.

- **Determinantes:** acompañan a un substantivo e sitúanse antes do substantivo.

Que nena tan boa!

Cantos cartos tes!

- **Pronomes:** non acompañan a ningún substantivo, senón que o substitúen.

Quen me dese!

Que farías, oh!

Cantos ten Manuel!

 FORMAS.

	DETERMINANTE	PRONOME/ ADVERBIO
PERSOA	Que	Que quen
OBXECTO	Que	Que
CANTIDADE	Canto/a/os/as	Canto/a/os/as
LUGAR		Onde
TEMPO		cando
MODO		como

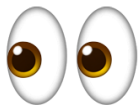
2.1.6. PRONOMES PERSOAIS TÓNICOS.

		FORMAS RECTAS	FORMAS OBLICUAS	
			Ligadas (con preposición)	Ligadas
SINGULAR	P1	Eu	Comigo	min
	P2	Ti/ vostede	Contigo/ consigo	ti / vostede
	P3	El, ela	Consigo	si/el/ela
PLURAL	P4	Nós/ Nosoutros -as	Connosco	nosoutros-as, nós
	P5	Vós/ vostedes Vosoutros-as	Convosco/ consigo	vosoutros-as, vós, vostedes.
	P6	Eles, elas	Consigo	si/eles/elas

2.2. OS PRONOMES ÁTONOS.

2.2.1. Pronomes relativos

	PRONOME
PERSOA	Que Quen Cal/ cales
OBXECTO	Que Cal/cales
CANTIDADE	Canto/a/os/as
LUGAR	Onde
TEMPO	cando
MODO	como

VALORES DO QUE

O que pode ter 4 valores diferentes:

👉 Pronome ou determinante interrogativo: cando vai **entre interrogacións** ou é

interrogativa indirecta.

- Que che apetece tomar?

Pron. rel.

- Que xersei che gusta máis?

Det.int.

↪ **Pronome ou determinante exclamativo:** cando vai **entre exclamacións.**

- Que bo día vai!

Det. exclam.

- Que farias oh!

Pron.exclam.

↪ **PRONOME RELATIVO:** cando o **podemos substituír por “o cal, a cal, os cales, as cales”**, ou por “o que, a que, os que, as que”. Ese pronome **sempre fai referencia ao substantivo ao que acompaña.**

- O neno que coñezo é Pedro.

Pron.rel.

O neno **o cal** coñezo é Pedro

O que coñezo é Pedro).

↪ **Conxunción:** cando **non é ningunha das tres e non o podemos substituír por nada.**

- Quero que me atendades. // Quero ~~o cal~~ me atendades.

Conxunción

2.2.2. OS PRONOMES PERSOAIS ÁTONOS.

		O.D.	O.I.
SINGULAR	P1	Me	
	P2	Te	Che
	P3	o/a, lo/la, no/na	Lle
PLURAL	P4	Nos	
	P5	Vos	
	P6	Os/as, los/las, nos/nas	Lles

As formas **o, lo e no** (cos correspondentes femininos e plurais) son variantes combinatorias, de maneira que cada unha delas aparece nuns contextos fonéticos específicos en que non poden aparecer as outras:

- ↪ **Lo, la, los, las** úsanse cando o pronome é enclítico dunha forma verbal (excluído o participio) ou pronominal rematada en -s ou -r (*coller - collelo, colles - cóllelo*) e tras o adverbio *u* (*ulo?*).
- ↪ **No, na, nos, nas** úsanse tras as formas verbais rematadas en ditongo (*estou - estouno facendo; fai - faino; dei - deina; deixou - deixouna*);
- ↪ **O, a, os, as** úsanse en todos os outros casos (*collo - cólloo, collín - collino, fan - fano, non vexo - non o vexo, mal vexo - mal o vexo, etc.*).

2.2.2.1. DISTINCIÓN TE/CHE

Temos que distinguir **TE/CHE**. Usamos:

✍ **Te = CD**

✍ **CHE = CI**

Un bo truco é **poñelo en 3ª persoa**. Podémolo facer en **castelán ou galego**. Mellor sería **sempre en galego** pero se vos custa podedes probar a facelo en castelán.

Se substituímos por unha 3ª persoa sería así:

PRONOMES	GALEGO	CASTELÁN
TE	o/a/os/as	lo/la/los/las
CHE	lle/lles	le/les

- Merquei____ unha camisa = Merquei**CHE** unha camisa
 - Merquei**lle** unha camisa / Merquei**la** unha camisa.
 - **Le** compré una camisa / **La** compré una camisa.

LA-TE

LE-CHE

SE-TE

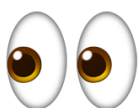
Se credes que o podedes substituír **por “o/a” e “lle”, ou “os/as” e “lles”, SEMPRE é TE** (CD). Iso non pode pasar, pero ás veces crémolo porque temos cheísmo.

- Quéro____ moito. = Quéro**TE**
 - Quéroa moito./ Quérolle moito.
 - La quiero mucho. / Le quiero mucho.

2.2.2.2. CONTRACCIÓN DOS PRONOMES PERSOAIS ÁTONOS

A concorrencia dos pronomes en **dativo (O.I)** co **acusativo (O.D.)** de terceira persoa resólvese como segue:

	ACUS.	O/LO	A/LA	OS/LOS	AS/LAS
DAT.					
(a min)	ME	mo	ma	mos	mas
(a ti)	CHE	cho	cha	chos	chas
(a el/a ela)	LLE	llo	lla	llos	llas
(a nós)	NOS	nolo	nola	noles	nolas
(a vós)	VOS	volos	vola	volos	volas
(a eles/a elas)	LLES	llelo	llela	llelos	llelas

Non confundir LLE/LLES

Para realizar o exercicio de **substituír o CD e o CI e levar a cabo a contracción** podemos seguir os seguintes pasos.

Merca un ramo de flores para Pepe e María

1. Identifica o CD

Merca un ramo de flores para Pepe e María.

CD

2. Substitúe o CD polo pronome.

Merca un ramo de flores para Pepe e María.

CD (o)

3. Identifica o CI.

Merca un ramo de flores para Pepe e María.

CD (o) CI

4. Substitúe o CI polo pronome.

Merca un ramo de flores para Pepe e María.

CD (o) CI. (lles)

5. Leva a cabo a contacción = CI+CD = lles + o

Mércallelo.

Lembra que tras a substitución o verbo pode mudar a acentuación.

2.2.2.3. A COLOCACIÓN DO PRONOME

Por regra xeral o pronome colócase **DEPOIS DO VERBO (ENCLÍTICO)**.

Pronome ben colocado	Pronome mal colocado
<i>Gustoume a película</i>	<i>A película me gustou</i>
<i>Onte vintete pola rúa</i>	<i>Onte te vin pola rúa</i>

Se vai despois podemos xustificala seguindo un dos seguintes criterios:

✍ Un pronome nunca pode encabezar oración.

- *Deusese conta da verdade.*

✍ Por **regra xeral**.

- *Mario deuse **conta da verdade**.*
- Non se xustificaría da outra maneira porque se se puxera diante (QUE NON PODEMOS!) non encabezaría a oración (“*Mario se deu conta da verdade*”).

Pero ás veces o pronome colócase **ANTES DO VERBO (PROCLÍTICO)**.

✍ **Oracións negativas**, introducidas por unha conxunción ou adverbio negativo, **e sen pausa tras o adverbio**: : non, nunca, xamais, nin, ...

- *Non **o** vin.*
- *Nunca **mo** dirá.*
- *Sabes que pasou onte? Non, **dimo** ti.*

✍ **Oracións con marcas de afirmación**, por medio de adverbios afirmativos, **e sen pausa tras o adverbio**: si, tamén, ...

- *Si **o** vin.*
- *Viches a Pedro? Si, vino.*

✍ **En enunciados de interrogativas directas** encabezadas por un pronome interrogativo:

- ***Canto lle** deches ... ?*
- ***Déchesllo**?*

✍ **En enunciados exclamativos**, encabezados por un pronome exclamativo

ou outros marcadores usados con esta función:

- ***Engánante!***
- ***Que** pesado **se** puxo!*

✍️ **As que marcan subordinación:** que (aínda que, sempre que, posto que, xa que, ...), se (en español “si”)...

- Dixo que **te** vira onte.
- Se **llo** regalas, terás un premio.

✍️ **As que marcan coordinación distributiva ou con locucións conxuntivas adversativas:**

- Ben me dis a verdade, ben che castigo na casa.
- Podes saír só que me tes que contar o acontecido.
- Ou me dis a verdade ou me enfado contigo.

✍️ **En enunciados introducidos por certos adverbios:** xa, só, ben, mal, axiña, sempre, aínda, máis, menos, velaquí, velaí, deseguida, enseguida, sempre, algures, ben, cedo, igual ('do mesmo xeito'), mal, peor, mellor, tarde, quizais, talvez, seica, disque, ata, mesmo, incluso, ...

- Quizais **che** pregunte mañá a lección.
- Xa **cho** dixo aquela rapaza.
- Só **llo** contei á miña sogra.
- Sempre **te** estás a meter comigo.

✍️ **En enunciados introducidos por certos indefinidos:** ninguén, nada, ningún, algo, alguén, ambos, bastante, calquera, entrambos, mesmo, todo, pouco, moito, demasiado, numerais precedidos de artigo.

- Ninguén **mo** dixo.
- Nada **che** debo.
- Bastante **che** deu teu curmán.

✎ **En enunciados desiderativos**, ou frases feitas:

- *O demo **te** leve!*
- *Deus o faga mellor!*
- *Mal raio **te** parta!*
- *Oxalá **che** toque a primitiva.*
- *Quen **me** dera estar aí.*

Noutras ocasións os pronomes poden ir **antes (PROCLÍTICO)** ou **despois (ENCLÍTICO)** do verbo.

✎ **Outros indefinidos** non provocan polo xeral a anteposición, se ben nalgún contexto pode ocorrer: **algún, outro, un, os mais, os demais, moi, pouco, tal, tanto, tan.** Hai tres indefinidos que nunca provocan a anteposición do pronome: cada, varios, certo.

✎ **Con algúns adverbios** é posible tanto a anteposición como a posposición.

A escolla dunha ou doutra depende da secuencia. Son estes adverbios:

aquí, alí, aí, alá, acá, aló, acó, acolá, así, logo, agora, sequera, ...

- Aquí o tes.
- Aquí haiche moita froita.
- Así pásao mellor.
- Así cho dixo?
- Agora cho dou.
- Agora chámanlle a marquesiña.

✎ **En construcións de infinitivo precedido de preposición:**

- Para dicirlle iso cómpre valor.
- Para lle dicir iso cómpre valor.

 Con formas verbais conxugadas seguidas de formas verbais non

conxugadas (infinitivo, xerundio, participio):

- Vén buscalas.
- Véñas buscar.

 Coas perífrases verbais: pode comportarse de varias maneiras:

- **Perífrase formada por VBO AUXILIAR+ENLACE+VBO AUXILIADO:**

pode ir tras o auxiliar, tras o enlace ou tras o auxiliado, sempre e cando este último sexa un infinitivo ou un xerundio:

- Acabouno de facer.
- Acabou de o facer.
- Acabou de facelo.

- **Perífrase formada por VBO AUXILIAR+VBO AUXILIADO:** pode ir

con calquera deles, sempre e cando o auxiliado sexa un infinitivo ou un xerundio:

- Acabounas comendo.
- Acabou coméndoas.

- **Hai que ter en conta que nas perífrases verbais o pronome pode**

ir enclítico ou proclítico, se se dá algunha das regras da proclise.

De acontecer isto a colocación do pronome só afectaría ao verbo auxiliar podendo colocarse no resto dos casos como vimos.

- Non o acabou de facer.
- Non acabou de o facer.
- Non acabou de facelo.

SE SE DÁ ALGUN DOS CASOS DE PROCLISE ANTERIOR VAINOS
AFECTAR NA COLOCACIÓN DO PRIMEIRO DOS ELEMENTOS. NO
RESTO DOS CASOS NON AFECTA.

- Non o acabou de facer.
- Non acabou de o facer.
- Non acabou de facelo.